

บทความวิจัย

วันที่รับบทความ:

23 ตุลาคม 2566

วันแก้ไขบทความ:

15 กุมภาพันธ์ 2567

วันตอบรับบทความ:

1 มีนาคม 2567

ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ^{1*} กนกวรรณ มะโนรัมย์¹ พลวิเชียร ภูทองไชย¹ ธวัช มณีมั่ง¹
วานิชย์ บุตรี² อาริรัตน์ คำภิมูล¹ ณรงค์ สารสินธุ์¹ และ พงษ์เทพ บุญกล้า¹

¹คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี 34190

²สภากองการชุมชนเทศบาลตำบลเสนางคนิคม อำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ 37290

ผู้เขียนหลัก อีเมล: pinwadee.s@ubu.ac.th

บทคัดย่อ

บ้านหนองทับม้า หมู่ 11 ตำบลเสนางคนิคม อำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ มีครัวเรือนยากจนจำนวน 39 ครัวเรือน ในปี พ.ศ. 2564 เป็นครัวเรือนเปราะบางที่มีเพียงผู้สูงอายุและเด็ก และประสบปัญหาที่ดินสำหรับการทำนาไม่เพียงพอสำหรับการผลิตข้าวเพื่อการบริโภคทั้งปี ชุมชนมีการจัดตั้งธนาคารข้าวเพื่อเป็นแหล่งหมุนเวียนข้าวให้คนในชุมชนยืมและส่งคืนข้าว แต่ธนาคารข้าวต้องหยุดดำเนินการเนื่องจากประสบปัญหาการส่งคืนข้าวในช่วงภัยแล้งและสถานการณ์โควิด งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาความยากจนระดับครัวเรือนและระดับชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน โดยพัฒนาโมเดลแก้จนกองทุนข้าวปิ่นสุข ซึ่งต่อยอดจากธนาคารข้าวสู่การเป็นหุ้นส่วนวิสาหกิจชุมชน ด้วยกระบวนการดังนี้ 1) การระดมความเห็นเพื่อค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหายากจน 2) การพัฒนาระเบียบกองทุนข้าวปิ่นสุข 3) การสร้างการมีส่วนร่วมของภาคี การยอมรับ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 4) การส่งเสริมอาชีพและการลงทุนในวิสาหกิจชุมชน 5) การปันข้าวในรอบปีและทบทวนตนเองเพื่อพัฒนาสู่ความยั่งยืน 6) การพัฒนาสู่ความมั่นคงของ กองทุนข้าวปิ่นสุข: จากความเท่าเทียมสู่ความเป็นธรรม จากการดำเนินงานในช่วงปี พ.ศ. 2564 – พ.ศ. 2566 พบว่า ครัวเรือนยากจนและครัวเรือนเปราะบางจำนวน 30 ครัวเรือน ได้รับประโยชน์จากการปันข้าว และกองทุนข้าวปิ่นสุขได้รับปันผลจากการเป็นหุ้นส่วนในวิสาหกิจชุมชน 7,200 บาท และจัดสรรเงินปันผลอย่างน้อยปีละ 1,000 บาท เพื่อเพิ่มทุนในวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างความยั่งยืนด้านสวัสดิการชุมชนอย่างต่อเนื่อง และแบ่งปันข้าวอย่างเป็นธรรมอย่างต่อเนื่องทุกปี นอกจากนี้ยังมีการขยายผลไปสู่การดำเนินงานกองทุนข้าวปิ่นสุขตำบลเสนางคนิคม เพื่อช่วยเหลือสวัสดิการข้าวสำหรับครัวเรือนยากจนในระดับตำบล

คำสำคัญ:

จังหวัดอำนาจเจริญ
กองทุนข้าวปิ่นสุข
โมเดลแก้จน
ธนาคารข้าว
สวัสดิการชุมชน

Research Article

Received:

23 October 2023

Received in revised form:

15 February 2024

Accepted:

1 March 2024

Pinwadee Srisupan^{1,*}, Kanokwan Manorum¹, Phonwichain Phukongchai¹, Thawat Maneephong¹, Wanit Butree², Areerat Khampimoon¹, Narong Sarasin¹ and Phongthep Boonkla¹

¹Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University, Warin Chamrap District, Ubon Ratchathani Province, 34190 Thailand

²Senangkhanikhom Sub-district Community Organization Council, Senangkhanikhom District, Amnat Charoen Province, 37290 Thailand

Corresponding author's E-mail: pinwadee.s@ubu.ac.th

Abstract

In 2021, Ban Nong Thap Ma, Village No. 11, Senangkhanikhom sub-district, Senangkhanikhom district, Amnat Charoen province, Thailand, comprised 39 impoverished households, primarily consisting of vulnerable individuals such as the elderly and children. Challenges arose due to insufficient rice farming land for sustenance. To address this, the community established a rice bank, allowing residents to borrow and return rice. However, this operation faced difficulties during droughts and the COVID-19 pandemic, leading to its suspension. This study aims to combat household and community poverty by engaging stakeholders from various sectors. The focus is on transforming the rice bank into a community enterprise partner to tackle the Pan Suk Rice Bun issue. The process involves facilitating discussions to address poverty-related challenges, formulating guidelines for the Pan Suk Rice Bun, encouraging partner involvement and knowledge exchange, fostering career opportunities, and investing in community enterprises. Additionally, measures are implemented to ensure year-round rice availability, promote self-assessment for sustainable development, and achieve stability in the Khao Pan Suk Merit Fund operations. Between 2021 and 2023, the initiative benefited 30 impoverished and vulnerable households, providing annual rice allocations worth a minimum of 7,200 Baht (around 200 USD) through community enterprise partnerships. The Pan Suk Rice Fund continues to enhance community welfare by distributing dividends of at least 1,000 Baht (around 28 USD) annually to bolster capital in community enterprise partnerships and ensure equitable rice sharing. Furthermore, the results have led to the establishment of the Senangkhanikhom Subdistrict Rice Pansuk Fund, extending rice welfare assistance to poor households at the sub-district level.

Keywords:

Amnat Charoen province
Pun Sook Rice Bun
Poverty operational model
Rice bank
Community welfare

บทนำ

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา จำนวนคนยากจนในประเทศไทยลดลงเหลือเพียงร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ โดยธนาคารโลกจัดอันดับประเทศไทยให้อยู่ในกลุ่มประเทศรายได้ปานกลางระดับสูง (The World Bank, 2023) นอกจากนี้การพัฒนาที่ยั่งยืน SDG 1 ว่าด้วยการขจัดความยากจน มีเป้าหมายคือ ภายในปี ค.ศ. 2030 โลกต้องไม่มีคนยากจน และกำหนดเส้นความยากจนสากลที่ 1.90 เหรียญดอลลาร์สหรัฐต่อวัน (ประมาณ 60 บาท) คิดเป็น 1,800 บาทต่อเดือน ดังนั้นคนยากจนจำนวนมากในประเทศไทยจึงมีความเป็นอยู่พ้นเส้นความยากจนสากล นอกจากนี้เส้นความยากจนของประเทศไทยกำหนดให้รายได้ต่อหัวระหว่างปี พ.ศ. 2558 – พ.ศ. 2562 คือ 2,644 บาท 2,667 บาท 2,686 บาท 2,710 บาท และ 2,763 บาทต่อคนต่อเดือน ตามลำดับ และเกณฑ์การรับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐที่กำหนดคนยากจนคือ คนที่มีรายได้ต่ำกว่า 3,000 บาทต่อเดือน และสถานการณ์ความยากจนและเหลื่อมล้ำในปี พ.ศ. 2562 มีสัดส่วนคนยากจนอยู่ที่ร้อยละ 6.24 (4.3 ล้านคน) ลดลง จากร้อยละ 9.85 (6.7 ล้านคน) ในปี พ.ศ. 2561 (Office of the National Economic and Social Development Council, 2020)

จากฐานข้อมูลระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP) (National Electronics and Computer Technology Center – The National Science and Technology Development Agency, 2018) ในปี พ.ศ. 2562 พบว่า ประเทศไทยมีจำนวนคนจน 983,316 คน (ร้อยละ 2.67) จากจำนวนประชากรกลุ่มฐานราก 36,893,084 คน การลดลงของจำนวนคนจนเป็นผลมาจากโครงการพัฒนาต่าง ๆ ของรัฐบาล อย่างไรก็ตาม คนยากจนของประเทศไทยจำนวนมากยังคงอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีความเหลื่อมล้ำด้านรายได้มากที่สุด (National Electronics and Computer Technology Center, 2020)

จังหวัดอำนาจเจริญเป็นจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนอยู่ใน 10 อันดับที่มีความยากจนสูงที่สุดในช่วงปี พ.ศ. 2543 – พ.ศ. 2562 โดยในปี พ.ศ. 2561 มีสัดส่วนคนยากจนเป็นลำดับ 9 ของประเทศ (Office of the National Economic and Social Development Council, 2020) มีเส้นความยากจนรายได้ต่อหัวเท่ากับ 2,494 บาทต่อคนต่อเดือน โดยข้อมูลแผนพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญ ปี พ.ศ. 2561 – พ.ศ. 2565 ฉบับทบทวน ระบุว่า จังหวัดอำนาจเจริญมีค่าเฉลี่ยหลายด้านต่ำกว่าทุกจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ดังนั้นมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ปี พ.ศ. 2559 มีค่าเท่ากับ 59,319 บาท อยู่ในอันดับที่ 73 จาก 76 จังหวัดทั่วประเทศ ในปี พ.ศ. 2560 รายได้ครัวเรือนเฉลี่ยของจังหวัดอำนาจเจริญประมาณเดือนละ 18,231 บาท ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศซึ่งอยู่ที่

เดือนละ 23,552 บาท แม้ว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนในจังหวัดอำนาจเจริญจะมีจำนวนลดลงจากจำนวน 54,300 คน ในปี พ.ศ. 2556 เป็น 39,029 คน ในปี พ.ศ. 2560 แต่จากการสำรวจของหน่วยงานระดับจังหวัด พบว่า ปัญหาที่ประชาชนต้องการแก้ไขคือปัญหาความยากจนและภาระหนี้สินซึ่งอยู่ในลำดับที่ 4 เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้หลักจากการขายผลผลิตทางการเกษตร และไม่มีอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ส่งผลให้ครัวเรือนมีรายได้ต่ำ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าปัญหาความยากจนจะมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา แต่ยังคงมีความจำเป็นในการแก้ปัญหาด้านการเข้าถึงบริการภาครัฐในกลุ่มเป้าหมายคนยากจนเรื้อรัง เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีโอกาสหลุดพ้นจากภาวะความยากจนได้น้อยมาก ดังนั้นจึงต้องมีการจัดการสวัสดิการสังคมอย่างเจาะจง เพื่อแก้ปัญหาความยากจนเรื้อรังและตัดวงจรความยากจน (Amnat Charoen Province, 2021)

กลุ่มประชาสังคมจังหวัดอำนาจเจริญระบุว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 ที่จัดตั้งจังหวัดอำนาจเจริญ ปัญหาพื้นฐานในเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมยังไม่ได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้น ทั้งปัญหาความยากจน รายได้และผลตอบแทนจากการผลิตในพื้นที่ต่ำ อันเป็นผลมาจากนโยบายการส่งเสริมพืชพาณิชย์ ทำให้เกษตรกรมีต้นทุนในการเพาะปลูกสูง แต่สินค้าเกษตรมีราคาผันผวน ทำให้เกษตรกรถูกเอาเปรียบจากผู้ประกอบการ ประสบปัญหาขาดทุนกลายเป็นหนี้สินเรื้อรัง ประกอบกับประชาชนไม่มีความมั่นคงในการถือครองที่ดินและที่อยู่อาศัย (Arumwiroj, 2014; The Working Group Supports the Movement of the People's Constitution of Amnat Charoen People towards Dhammakaset City, 2013) ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นความซับซ้อนของปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ส่งผลให้เกิดความยากจน

แม้ว่าภาครัฐของจังหวัดอำนาจเจริญได้ดำเนินโครงการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน โดยการจัดตั้งกลไกการทำงานที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล เช่น โครงการขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนท้องถิ่นตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โครงการเพิ่มพูนทักษะอาชีพแก่ครัวเรือนยากจนเพื่อสร้างความมั่นคงในชีวิต และโครงการสร้างและพัฒนาสมาคมชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน รวมถึงโครงการพัฒนาภายใต้กรอบธรรมนูญจังหวัดจัดการตนเอง แต่ประชาชนส่วนหนึ่งยังคงติดกับดักความยากจนและขาดโอกาสในการพัฒนาหลายด้าน และมีแนวโน้มที่คนยากจนจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นภายใต้สถานการณ์ภัยพิบัติด้านสุขภาพและธรรมชาติ โดยภาพรวมคนยากจนในจังหวัดอำนาจเจริญอยู่ในอันดับท้ายของประเทศ ซึ่งเกิดจากประชาชนจำนวนมากไม่สามารถเข้าถึงความช่วยเหลือของโครงการภาครัฐที่มีเงื่อนไขจำนวนมาก และปัญหาในเชิงพื้นที่ซึ่งประชาชนขาดแคลนทรัพยากรในการประกอบอาชีพ และในหลายพื้นที่ประชาชนไม่สามารถก้าวข้ามข้อจำกัดของเงื่อนไขที่ภาครัฐกำหนดได้

สถานการณ์ที่เป็นอยู่เดิม

บ้านหนองทับม้า หมู่ 11 ตำบลเสนางคนิคม อำเภอสเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ มีประชากรจำนวนทั้งสิ้น 958 คน รวม 348 ครัวเรือน มีผู้สูงอายุจำนวน 183 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2567) (Department of Health Service Support, 2024) ประชาชนในเขตเทศบาลเสนางคนิคม ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ การทำนา ดังภาพที่ 1 (Figure 1) และมีอาชีพเสริม คือ การปลูกยางพารา การปลูกมันสำปะหลัง การปลูกพืชสวนครัว การเลี้ยงสัตว์ และการรับจ้างทั่วไป และประชาชนมีรายได้โดยรวม 70,000 บาท/คน/ปี (Senangkhanikhom Subdistrict Municipality, n.d.)

ปี พ.ศ. 2566 ฐานข้อมูลระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับจังหวัด (PPPconnect) ของหน่วยบริหารจัดการทุนระดับพื้นที่ (บพท.) (Program Management Unit on Area Based Development, 2023) ระบุว่า บ้านหนองทับม้า หมู่ 11 มีครัวเรือนยากจนจำนวน 37 ครัวเรือน และเป็นครัวเรือนยากจนกลุ่มที่มีผู้สูงอายุและเด็กในครอบครัว และมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองไม่รวมที่อยู่อาศัย 0-7 ไร่

การศึกษาปัญหาความยากจนบ้านหนองทับม้า หมู่ 11 ด้วยการศึกษาดูเชิงคุณภาพ โดยการจัดทำข้อมูลเชิงลึกระดับชุมชน (Village profile) เพื่อให้เข้าใจภาพรวมความยากจน รวมถึงมุมมองต่อสาเหตุความยากจน และความคาดหวังการพัฒนาที่มาจากคนยากจน การจัดทำข้อมูลครอบครัวยากจน (Family poverty profile) เพื่อให้เข้าใจคนยากจนในระดับลึกและย่อยจากระดับชุมชน โดยเฉพาะบริบทของปัญหาที่เกิดจากสภาพสังคมและชุมชน ความ

เหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างและนโยบาย การทำเส้นประวัติศาสตร์ชีวิต (Historical timeline) โดยสืบสาวความยากจน ผ่านประวัติชีวิตและเหตุการณ์สำคัญที่เป็นจุดเปลี่ยนหรือจุดหักเหที่สัมพันธ์กับความยากจนของแต่ละบุคคล จากนั้นจัดระบบในรูปแบบการทำแผนผังครอบครัว (Family tree) โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับลำดับเครือญาติ พี่น้อง คู่สมรส และญาติ รวมทั้งสมาชิกของครัวเรือนของผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกับเครือญาติ การพึ่งพาอาศัยและความโดดเด่น และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ให้ข้อมูล เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา ศักยภาพ และความต้องการของครัวเรือนยากจนรายครัวเรือนที่มีความซับซ้อนแตกต่างกัน โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกับอาสาสมัครในชุมชน เยาวชนในพื้นที่ และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ครัวเรือนยากจนมีความเป็นอยู่ยากลำบากต้องซื้อข้าวกินแบบรายครั้ง ครั้งละ 1-2 กิโลกรัม ซึ่งเป็นสถานการณ์เดียวกับตำบลท่าเมือง อำเภอท่าเมือง จังหวัดอุบลราชธานี (Manarath & Tupmogkol, 2023) ซึ่งแตกต่างจากชาวบ้านในชนบทส่วนใหญ่ที่มีผลผลิตข้าวจากการทำนาซึ่งเพียงพอสำหรับกินทั้งปี

ครัวเรือนยากจนเห็นความสำคัญของความมั่นคงของอาหาร เนื่องจากข้าวเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพและเป็นสิ่งแรกที่ต้องซื้อเมื่อมีเงิน ซึ่งพบว่า คนยากจนร้อยละ 87.5 ของครัวเรือนยากจนไม่มีที่นา มีเพียง 4 ครัวเรือนเท่านั้น (ร้อยละ 12.5 ของครัวเรือนยากจน) ที่มีทะเบียนเกษตรกร และซื้อข้าวครั้งละกิโลกรัม ซึ่งมีราคาเฉลี่ยต่อกิโลกรัมสูงกว่าการซื้อเป็นกระสอบ โดยครัวเรือนยากจน 1 ครัวเรือน สะท้อนว่าดีกว่าไม่มีอะไรจะกิน ขอให้มีข้าวไว้ก่อน อาหารหรือกับข้าวอย่างอื่นยังพอหาได้

Figure 1 Rice fields in Ban Nong Thap Ma, Village No. 11

บ้านหนองทับม้า หมู่ 11 มีทุนวัฒนธรรมคือ การทำกองบุญข้าว “บุญกุ่มข้าว” ซึ่งเป็นการนำข้าวมารวมกันหลังฤดูเก็บเกี่ยว และนำข้าวไปบริจาคให้กับวัด จากนั้นชาวบ้านจะนำเงินไปซื้อข้าวจากวัดในราคาถูก ทำให้ไม่มีการนำข้าวไปช่วยเหลือคนยากจนที่ขาดแคลนในชุมชน จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาความยากจนและความต้องการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนข้าวในกลุ่มครัวเรือนยากจน โดยการวิเคราะห์ทุนเดิมของชุมชน พบว่า ชุมชนมีทุนทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงความสามัคคี และมีธนาคารข้าวที่ชุมชนต้องการพัฒนาต่อยอด รวมทั้งความพร้อมในการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐโดยนายอำเภอเสนาางคณิศร ภาคประชาสังคมโดยผู้นำสภาองค์กรชุมชนตำบลเสนาางคณิศร และวิสาหกิจชุมชนโดยผู้นำวิสาหกิจชุมชนเพิ่มพลังชุมชนเสนาางคณิศร (โรงสีทุ่งรวงทอง) ดังนั้นจึงมีมติเห็นชอบร่วมกันว่า โครงการที่เหมาะสมสำหรับชุมชน คือ การรื้อฟื้นสานต่อธนาคารข้าว ซึ่งเป็นต้นทุนเดิมในชุมชนบ้านหนองทับม้า หมู่ 11

ปี พ.ศ. 2518 บ้านหนองทับม้า หมู่ 11 จัดตั้งธนาคารข้าว ซึ่งได้รับการสนับสนุนของ ตชด. ชาวบ้านหนองทับม้า หมู่ 11 มีส่วนร่วมในการระดมวัสดุอุปกรณ์และเป็นแรงงานในการสร้างนางข้าว ซึ่งก่อสร้างโดยใช้วัสดุไม้ที่มาจาก การบริจาคและต้นไม้จากพื้นที่สวนรวมของชุมชน ในปัจจุบันชุมชนได้ปรับปรุงก่อสร้างนางข้าวใหม่เป็นอาคารปูนชั้นเดียวที่มั่นคงแข็งแรง ดังภาพที่ 2 (Figure 2) ทั้งนี้ ธนาคารข้าวมีกิจกรรมรับบริจาคข้าวจากชาวบ้านในหมู่บ้าน เพื่อให้ผู้ที่มีข้าวไม่เพียงพอสำหรับการบริโภคตลอดปี ยืมและส่งคืนพร้อมดอกเบี้ยในอัตราดอกเบี้ย 10 ถึง ส่งคืน 12 ถึง กรรมการซึ่งทำหน้าที่บริหารจัดการประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการ 5 คน โดยมีผู้ใหญ่บ้าน

เป็นประธานธนาคารข้าว ในช่วงปี พ.ศ. 2560 – พ.ศ. 2563 ธนาคารข้าวต้องหยุดการดำเนินงานชั่วคราว เนื่องจากชาวบ้านประสบปัญหาภัยแล้งและน้ำท่วมซ้ำซาก ทำให้ไม่มีผลผลิตข้าวเพียงพอสำหรับส่งคืน ประกอบกับสถานการณ์โควิดทำให้ครัวเรือนยากจนเกิดปัญหาด้านรายได้ กรรมการของธนาคารข้าวจึงไม่สามารถติดตามการส่งคืนข้าวจากสมาชิกได้ ส่งผลให้ธนาคารข้าวไม่มีข้าวสำหรับการจัดสรรให้กับชาวบ้านที่ต้องการยืมได้

กระบวนการที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลง และการยอมรับของชุมชนเป้าหมาย

การดำเนินการใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี รหัสข้อเสนอการวิจัย UBU-REC-90/2566 ในการพัฒนากองบุญข้าวปันสุข ระหว่างปี พ.ศ. 2564 – พ.ศ. 2566 มีรายละเอียดดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การระดมความเห็นเพื่อค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาคาความยากจนในพื้นที่

การสร้างการมีส่วนร่วมของครัวเรือนยากจนเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนที่มาจากปัญหาในพื้นที่ ซึ่งมีหลายด้าน ดังนี้ รายได้ของครัวเรือนยากจนไม่เพียงพอต่อความต้องการ ทั้งการบริโภค อุปโภค หรือการใช้จ่ายอื่น ๆ ในครัวเรือน การว่างงาน และไม่มีงานประจำ การเป็นแรงงานเนื่องจากไม่มีวุฒิการศึกษา หรือมีหน้าที่ดูแลสมาชิกในครอบครัวที่อยู่ในการะพังก (เด็กเล็ก/

Figure 2 Rice barn for facilitating rice circulation of the Rice Bank in Nong Thap Ma Village, Village No. 11

ผู้สูงอายุ/ผู้ป่วยติดเตียง/คนพิการ) ครั้วเรือนยากจนมีลักษณะดังนี้ เป็นผู้สูงอายุ เจ็บป่วยเรื้อรัง สภาพที่อยู่อาศัยทรุดโทรม พึ่งพาบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ไม่มีรายได้เสริม มีที่ดินทำกินขนาดเล็กหรือไม่มีที่ดินทำกิน ขาดน้ำในการทำการเกษตร เป็นต้น ดังนั้น แนวทางแก้ไขปัญหาคือการพัฒนาคนยากจนในพื้นที่คือการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ที่สามารถให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในฐานะคณะกรรมการกองทุนข้าวปันสุข เพื่อให้มีทักษะด้านวิถีคิดในการพัฒนาสวัสดิการและการเป็นกระบอกเสียงให้กับครัวเรือนยากจน

การประชุมเพื่อสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม การสอบถามข้อมูลคนยากจนในหมู่บ้าน เพื่อให้มีข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนชัดเจนแม่นยำ และครอบคลุมครัวเรือนยากจนมากที่สุด ซึ่งในปี พ.ศ. 2564 มีครัวเรือนยากจน 39 ครัวเรือน ที่มีระดับความยากจน ดังตารางที่ 1 (Table 1)

กิจกรรมที่ 2 การพัฒนาระเบียงกองทุนข้าวปันสุข

1. การบริหารงาน การบริหารกองทุนข้าวปันสุขอยู่ในรูปแบบคณะกรรมการ โดยมีหน้าที่บริหารจัดการการระดมและแบ่งปันข้าวให้กับกลุ่มเป้าหมายของกองทุนข้าวปันสุข รวมถึงการดำเนินกิจกรรมที่จะช่วยหนุนเสริมให้มีความยั่งยืน และมีตัวแทนหน่วยงานภาครัฐเป็นที่ปรึกษาและทำหน้าที่กำกับดูแล

2. ระเบียงกองทุนข้าวปันสุข

การระดมข้าวปันสุข มีดังนี้ 1) การรับซื้อข้าวโดยการทำสัญญาซื้อข้าวล่วงหน้าจากวิสาหกิจชุมชนเพิ่มพลังชุมชนเสนางคนิคม (โรงสีทุ่งรวงทอง) หรือรับซื้อข้าวจากชาวบ้านในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร 2) การรับบริจาคข้าวจากชาวบ้านในชุมชน ชุมชนใกล้เคียง และบุคคลหรือหน่วยงานทั่วไป โดยสามารถบริจาคได้ตลอดทั้งปี และ 3) การรับคืนข้าว และการทำบุญบริจาคข้าวตามกำลังศรัทธาของกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการแบ่งปันข้าว ภายในเดือนธันวาคมของทุกปี

การแบ่งปันข้าวปันสุข มีดังนี้ 1) การแบ่งปันข้าวของกองทุนข้าวปันสุข 1 ตัน ให้กลุ่มครัวเรือนยากจนในลักษณะการให้เปล่า โดยพิจารณาจากจำนวนสมาชิกในครัวเรือน และสภาพความเป็นอยู่ของแต่ละครัวเรือน 2) การแบ่งปันข้าวที่เหลือให้ครัวเรือนอื่น ๆ หรือกลุ่มเป้าหมายเพื่อการบริโภคในครัวเรือน ในรูปแบบการยืมข้าวล่วงหน้า โดยต้องลงชื่อแสดงความจำนงขอรับการแบ่งปัน ซึ่งคณะกรรมการพิจารณาแบ่งปันข้าวตามความเหมาะสมในแต่ละปี ดังนี้ แบ่งปันข้าวให้สมาชิกชุมชนหนองทับม้า หมู่ 11 เป็นลำดับแรก และหากมีข้าวเหลือจึงจะแบ่งปันข้าวให้สมาชิกในชุมชนใกล้เคียง 3) กรณีครัวเรือนยากจนต้องการข้าวเพิ่มเติม สามารถแสดงความจำนง โดยจะพิจารณาเป็นราย ๆ และความเห็นของคณะกรรมการถือเป็นที่สุด 4) กรณีมีข้าวคงเหลือจากการแบ่งปัน คณะกรรมการสามารถจำหน่ายข้าว เพื่อนำเงินมาซื้อข้าวเพื่อหมุนเวียนในกองทุนข้าวปันสุข รวมถึงใช้สำหรับการบริหารงานกองทุนข้าวปันสุขในปีต่อไป และ 5) การแบ่งปันข้าวของกองทุนข้าวปันสุขต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จในช่วงเดือนกันยายน-ตุลาคมของทุกปี หรือตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร

การส่งคืนข้าวปันสุข มีดังนี้ 1) กรณีครัวเรือนยากจนได้รับการแบ่งปันข้าว ต้องส่งคืนข้าวตามจำนวนที่ยืม พร้อมบริจาคข้าวให้กับกองทุนข้าวปันสุขตามกำลังศรัทธาหลังฤดูเก็บเกี่ยว หรือภายในเดือนธันวาคมของปีที่ได้รับการแบ่งปันข้าว 2) กรณีครัวเรือนยากจนที่ได้รับการแบ่งปันข้าวไม่สามารถส่งคืนข้าวหรือไม่สามารถส่งคืนข้าวได้ทั้งหมด ให้ดำเนินการส่งคืนข้าวในปริมาณครึ่งหนึ่งของข้าวที่ได้รับการแบ่งปัน พร้อมจ่ายเงินทดแทนส่วนต่างของมูลค่าข้าวเท่ากับปริมาณที่ไม่สามารถส่งคืนได้ หรือส่งคืนเป็นเงินทดแทนข้าวตามปริมาณที่ได้รับการแบ่งปัน โดยอ้างอิงราคาข้าวตามท้องตลาดในเวลานั้น ในกรณีเกิดภัยพิบัติ เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม โรคระบาด และอื่น ๆ ผู้ที่ได้รับการแบ่งปันข้าวปันสุขสามารถส่งคืนข้าวในปีถัดไป ทั้งนี้ สามารถพักการส่งคืนข้าวได้คราวละไม่เกิน 2 ปี และ 3) กรณีครัวเรือนยากจนได้รับการแบ่งปันข้าวและไม่สามารถส่งคืนข้าวได้

Table 1 Problems within the targeted households as identified from the survey conducted in 2021

Poverty level	Amount	The situation of problem			
		Income	Land	Housing	Health
1. Extreme poor	17	100%	58.82%	52.94%	52.94 %
2. Very poor	8	100%	100%	37.50%	0%
3. Poor	11	100%	63.63%	50.00%	72.72%
4. Livable (debt poor)	3	0%	0%	0%	100%
Total	39	92.31%	64.10%	41.03%	51.28%

ในปีนั้น แต่มีความประสงค์เยี่ยมข้าว คณะกรรมการจะพิจารณาเป็นราย ๆ ไป

การดำเนินกิจกรรมอื่น มีดังนี้ 1) กองบุญข้าวปันสุขสามารถดำเนินกิจกรรมอื่นที่มีจุดประสงค์ด้านการเสริมสร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร เพื่อให้มีอาหารที่เพียงพอ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครัวเรือนยากจนและกลุ่มเป้าหมายทั่วไป ตลอดจนการสนับสนุนการบริหารจัดการกองบุญข้าวปันสุขให้มีความยั่งยืน รวมถึงการสนับสนุนการพัฒนาแหล่งอาหารของครัวเรือนยากจน การร่วมลงทุนในวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร และ 2) การดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ ต้องผ่านการพิจารณาและได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการมากกว่าครึ่งหนึ่ง ทั้งนี้ คณะกรรมการต้องรายงานแผนการดำเนินกิจกรรมให้คณะกรรมการที่ปรึกษาทราบ

กิจกรรมที่ 3 การสร้างการมีส่วนร่วมของภาคี การยอมรับ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การสร้างการยอมรับในพื้นที่เกิดขึ้นผ่านการสื่อสารทางตรงกับหน่วยงานและการประชาสัมพันธ์ ผ่านกิจกรรมเปิดตัวกองบุญข้าวปันสุขในฐานะเป็นโครงการนำร่องการแก้ไขปัญหาความยากจนให้เป็นที่รับรู้รับทราบในวงกว้างมากขึ้น รวมถึงการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กิจกรรมนี้สามารถระดมข้าวเข้าสู่กองบุญข้าวปันสุข โดยการซื้อข้าวจากวิสาหกิจชุมชนเพิ่มพลังชุมชนเสนาางคณิคคม (โรงสีทุ่งรวงทอง) จำนวน 1 ตัน และได้รับการบริจาคจากชาวบ้านในหมู่บ้านหนองทับม้า หมู่ 11 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์อำนาจเจริญ จำนวน 300 กิโลกรัม (10 กระสอบ) มีการจัดพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อ “สูขวัญข้าว” เพื่อผูกบุญกองบุญข้าวปันสุขเข้ากับวัฒนธรรมของคนอีสาน พร้อมกันนี้ยังมีการเสวนาสาธารณะ “กองบุญข้าวปันสุข: กินบ่ก จกบ่เปิด” เพื่อตอกย้ำให้เห็นว่าการมีอาหารที่เพียงพอเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งสำหรับคนยากจน และชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพในการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของคนในชุมชนเอง ขณะที่หน่วยงานภาครัฐ และภาคส่วนต่าง ๆ มีความพร้อมที่จะให้การสนับสนุนการแก้ไขปัญหาและได้รับการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม

กิจกรรมที่ 4 การส่งเสริมอาชีพและการลงทุนในวิสาหกิจชุมชน

การประชุมใหญ่สามัญประจำปี พ.ศ. 2564 วิสาหกิจชุมชนเพิ่มพลังชุมชนเสนาางคณิคคม/นาแปลงใหญ่/ศูนย์ข้าวชุมชน มีมติเห็นชอบการเข้าเป็นสมาชิกของกองบุญข้าวปันสุข วิสาหกิจชุมชนเพิ่มพลังชุมชนเสนาางคณิคคม (โรงสีทุ่งรวงทอง) มีการปรับระเบียบเพื่อให้กองบุญข้าวปันสุขสมัครเป็นสมาชิกเป็นกรณีพิเศษ และกองบุญข้าวปันสุขมีสิทธิ์ออกเสียงในวิสาหกิจชุมชน 1 เสียง

และมีสิทธิ์ได้รับการปันผลกำไรตามสัดส่วนของเงินลงทุน จากการระดมทุนของกลุ่มสมาชิกและการรับบริจาคในวงเงินจำนวน 80,000 บาท จึงเป็นมติใหม่ของการพิจารณาช่องทางพิเศษให้ครัวเรือนยากจนได้มีโอกาสเป็นหุ้นส่วนในกิจการของวิสาหกิจชุมชน นอกจากนี้ มีการถอดบทเรียนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเพิ่มพลังชุมชนเสนาางคณิคคม (โรงสีทุ่งรวงทอง) และการดำเนินงานด้านการพัฒนาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และดำเนินการปันข้าวอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ครัวเรือนยากจนได้รับการส่งเสริมอาชีพและลดค่าใช้จ่ายผ่านการสร้างความมั่นคงทางอาหาร เช่น การปลูกผักแปลงรวมปลอดสารพิษ เพื่อเป็นแนวทางให้ครัวเรือนยากจนมีความสามารถในการอยู่รอดและอยู่ได้อย่างมั่นคงมากขึ้น ทำให้ครัวเรือนยากจนที่มีความสามารถในการทำการเกษตรจำนวน 27 ครัวเรือน ลดรายจ่ายและมีรายได้เสริม

กิจกรรมที่ 5 การปันข้าวในรอบปีและทบทวนตนเองเพื่อพัฒนาสู่ความยั่งยืน

การพัฒนากองบุญข้าวปันสุขระหว่างปี พ.ศ. 2564 – พ.ศ. 2566 พบว่า ครัวเรือนยากจนได้รับประโยชน์จากการปันข้าวจากกองบุญข้าวปันสุข ดังนี้ ปี พ.ศ. 2566 ครัวเรือนยากจนได้รับเงินปันผลจากการเป็นสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนเป็นเงินทั้งสิ้น 7,200 บาท จากการหารีระหว่างผู้นำชุมชน คณะกรรมการกองบุญข้าวปันสุข ขบวนการองค์กรชุมชน และวิสาหกิจชุมชน พบว่า วิสาหกิจชุมชนจะส่งมอบข้าวสารให้กับสมาชิกกองบุญข้าวปันสุข ทำให้ครัวเรือนยากจนจำนวน 24 ครัวเรือน ได้ข้าวเพิ่มขึ้นครัวเรือนละ 5 กิโลกรัม นอกจากนี้ ข้าวที่เหลือปันเพิ่มให้กับครัวเรือนเป้าหมาย ดังนี้ ครัวเรือนที่มีสมาชิก 1-2 คน อาจไม่ได้เพิ่ม ครัวเรือนที่มีสมาชิก 3 คน ขึ้นไป จะขึ้นอยู่กัมติของคณะกรรมการในแต่ละครั้ง เนื่องจากคณะกรรมการมีความเห็นร่วมกันว่าข้าวที่มอบให้จะช่วยให้อิ่มท้อง และช่วยแบ่งเบาค่าใช้จ่าย เพื่อให้สมาชิกในครัวเรือนยากจนนำรายได้ไปใช้จ่ายในครอบครัว โดยในปี พ.ศ. 2566 ครัวเรือนยากจนได้รับการปันข้าวจำนวน 30 ครัวเรือน และมีข้าวสำหรับหมุนเวียนรวมปริมาณ 60 กระสอบ ดังแสดงใน ตารางที่ 2 (Table 2)

กิจกรรมที่ 6 การพัฒนาสู่ความมั่นคงของกองบุญข้าวปันสุข: จากความเท่าเทียมสู่ความเป็นธรรม

การทบทวนการดำเนินงานของกองบุญข้าวปันสุข โดยมองอนาคตของกองทุนสู่ความยั่งยืน ทำให้สมาชิกมีมติร่วมกันในการเติมทุนจากเงินปันผลเพื่อให้กองทุนเกิดความยั่งยืน โดยในทุกปีต้องนำเงินปันผลจำนวนอย่างน้อย 1,000 บาท ซื้อหุ้นสมทบในวิสาหกิจชุมชนเพิ่มพลังชุมชนเสนาางคณิคคม (โรงสีทุ่งรวงทอง) เพื่อให้กองบุญข้าวปันสุขมีความมั่นคงและมีข้าวแบ่งปันให้ครัวเรือนยากจนตลอดไปโดยไม่ถอนหุ้น และต้องมีการพิจารณาครัวเรือนยากจนทุกปี มีการนำเข้าครัวเรือนยากจนและนำออกครัวเรือนที่

Table 2 Summary of benefits from the “Pun Sook Rice Bun” in 2021–2023

Year	Activity	Number of households Receiving benefits/changes	Remark
2021	To revitalize the merit fund, efforts were made to enhance its financial strength. A fund-raising activity was organized on February 7, 2021, wherein 1 ton of rice was purchased from the Thung Ruang Thong Mill. Additionally, villagers from the Nong Thap Ma community made additional donations. This initiative received support from the Community Organization Development Institute and the Amnat Charoen Organic Farming Community Enterprise Network, resulting in the collection of approximately 300 kilograms (10 sacks) of rice.	Rice from the donation activity was distributed to 44 impoverished households in Village No. 4 and Village No. 11, with a focus on Village No. 11 in the Senangkhanikhom sub-district. Excess rice was returned to the granary for further distribution.	There was still no rice allocation from the community enterprise.
2022	Rice was distributed to impoverished households. The concept was expanded to neighboring areas and implemented in one sub-district.	Rice was distributed to 24 impoverished households in Village No. 11, with each household receiving approximately 5–7 kilograms, depending on household size. The total distribution amounted to 7,200 Baht, resulting in savings of approximately 150 Baht per household per year (equivalent to saving for 1 week).	Activities were conducted in conjunction with other area development initiatives, such as the Tak Man Fund, and cultivating vegetables without the use of chemicals.
2023	Rice was distributed to impoverished households. The Tak Man fund incorporated the rice fund, expanding it to the sub-district level and managed by a procession of community organizations.	Rice was distributed to 30 poor households and 2 vulnerable households, totaling 7,200 Baht. Rice from the Tak Man Fund was transferred to the Subdistrict-level Pan Suk Rice Fund.	

สามารถอยู่ได้ เพื่อให้ครัวเรือนยากจนซึ่งเปราะบางและขาดความสามารถในการอยู่ได้ด้วยตนเองได้รับการช่วยเหลือ และมีการปันข้าวเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในกลุ่มครัวเรือนที่มีสมาชิกจำนวนมากขึ้นในอนาคต

ความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่ใช้

การพัฒนาโครงข่ายความคุ้มครองทางสังคมผ่านการจัดสวัสดิการสังคมด้วยพลังภาคีท้องถิ่น

โครงข่ายความคุ้มครองทางสังคม (Social safety net) หมายถึง ระบบการให้บริการเพื่อช่วยเหลือประชาชน คนยากจน ผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งผู้ที่เสี่ยงภัยต่าง ๆ ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคง โดยได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานเท่าเทียมกับประชาชนทั่วไป โดยภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนมีบทบาทในการให้

บริการหรือช่วยเหลือการดำเนินงานด้านโครงข่ายความคุ้มครองทางสังคม การประกันภัยต่าง ๆ ของประชาชน การจัดสวัสดิการชุมชนของประชาชน (Ministry of Social Development and Human Security, 2016) โครงข่ายความคุ้มครองทางสังคม มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการลดความยากจน ทำหน้าที่จัดหาทรัพยากรให้กับผู้ที่เปราะบางที่สุดในสังคม โดยเฉพาะในสภาวะวิกฤติต่าง ๆ ที่คนยากจนช่วยเหลือตนเองได้น้อยกว่าคนอื่น ปัจจุบันพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านมีกิจกรรมด้านความคุ้มครองทางสังคม เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชน กองทุนฌาปนกิจชุมชน

การพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อลดความยากจนเป็นการสร้างโครงข่ายความคุ้มครองทางสังคม ซึ่งอาศัยความร่วมมือกันของคนในชุมชนที่เป็นส่วนหนึ่งในการทำงานและต้องสร้างกลไกการทำงานให้เข้มแข็ง ในปัจจุบัน คนจนได้รับสวัสดิการทางสังคมจากภาครัฐ เช่น เบี้ยยังชีพ เบี้ยผู้พิการ หรือบัตรสวัสดิการคนในครัวเรือนเปราะบาง และสวัสดิการในชุมชน

แนวคิดสวัสดิการชุมชนเชื่อว่าสามารถสร้างหลักประกันให้กับคนในชุมชนได้หลากหลายรูปแบบตามสภาพของชุมชน เพื่อให้เกิดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันบนหลักการพึ่งตนเอง เน้นการเกื้อกูลกัน การให้อย่างมีคุณค่า รับผิดชอบต่อศักดิ์ศรี และสร้างความร่วมมือกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งจัดการตนเองได้ (Community Organizations Development Institute, 2020) สวัสดิการชุมชนจะขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถบรรลุเป้าหมาย มีความมั่นคงของชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืน ชุมชนต้องเป็นแกนหลักสร้างการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง ผันพลังกับท้องถิ่น เชื่อมโยงสวัสดิการชุมชนกับการสร้างทุนใหม่ของชุมชนซึ่งเป็นทุนเศรษฐกิจและทุนสังคม การเชื่อมโยงกับการพัฒนาอื่น ๆ ของชุมชนอย่างกลมกลืน สร้างกระบวนการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม แต่มีความซื่อสัตย์และมีประสิทธิภาพ เป็นการสร้างระบบการเรียนรู้ตลอดเวลา (Community Organizations Development Institute, 2009) ผลของการจัดสวัสดิการชุมชนที่สำคัญ คือ ก่อให้เกิดรายได้ ลดรายจ่าย เกิดความสัมพันธ์ มิตรไมตรีที่ดีขึ้นของคนในชุมชน รู้สึกมั่นคงภาคภูมิใจ อยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข (Phetmak, 2004) ดังนั้น กองบุญข้าวปันสุขจึงเป็นความร่วมมือของคนในชุมชนที่สำคัญในการดำเนินงานสร้างสวัสดิการสังคมอันเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างโครงข่ายความคุ้มครองทางสังคมร่วมกับการดำเนินกิจกรรมการแก้ไขปัญหาความยากจนในรูปแบบอื่น

การสร้างควมยั่งยืนในการพัฒนาพื้นที่ต้องเกิดจากปฏิบัติการของท้องถิ่นในการจัดการปัญหาด้วยตนเอง Ganjanapan et al. (2022) ชี้ว่าการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในกระบวนการวิจัยเป็นการเปิดพื้นที่ความรู้ในการขับเคลื่อนเพื่อปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจและแสวงหาทางเลือกในการแก้ไขปัญหาที่เผชิญอยู่ ในขณะที่โครงการต่าง ๆ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้โดยตรง ทั้งนี้ ในบางชุมชนที่มีกลไกการทำงานบางอย่างไม่เข้มแข็งมากนัก หากขับเคลื่อนการทำงานเพียงด้านเดียวก็ไม่เพียงพอในการขับเคลื่อนงานให้บรรลุความสำเร็จ พลังภาครัฐร่วมดำเนินงานจึงเป็นจุดคานงัดที่สำคัญทั้งในเชิงการสร้างความร่วมมือ การกำกับติดตามดูแล และการประสานพลังอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะงานของพลังท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชนที่เป็นภาคธุรกิจเข้ามามีบทบาทสำคัญในการสร้างความยั่งยืนให้กับกองทุน แม้จะไม่ใช่องค์กรขนาดใหญ่แต่เป็นจุดที่สำคัญในการพัฒนาจากการเป็นธุรกิจชุมชนอย่างมีนัยยะ การสานพลังภาคียังเป็นการเชื่อมโยงความรู้ เป็นพื้นที่ระดมความคิดที่จะทำให้เกิดการสร้างควมเข้มแข็งให้กับกองทุนข้าวปันสุข

นวัตกรรมทางสังคมเพื่อการพัฒนาพื้นที่

นวัตกรรมทางสังคม (Social innovation) เป็นแนวคิดที่ชี้ให้เห็นแนวโน้มการพัฒนาสังคมในปัจจุบัน เช่น หน่วยงานภาครัฐมีการส่งเสริมนวัตกรรมในด้านต่าง ๆ ซึ่งโดยทั่วไปมักจะเป็นนวัตกรรม

ของสิ่งประดิษฐ์ Saenglimsuwan (2012) ระบุว่า คำจำกัดความของนวัตกรรมทางสังคมค่อนข้างหลากหลายและกำกวม ซึ่งนวัตกรรมทางสังคมจะรวมถึงนวัตกรรมทั้งหลายที่เป็นประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิตของประชากร Murrey et al. (2010) นิยามนวัตกรรมทางสังคมว่าเป็นแนวคิดใหม่ของผลิตภัณฑ์ บริการ และแบบจำลอง ที่ตอบสนองความต้องการทางสังคมไปพร้อม ๆ กัน และการสร้างความสัมพันธ์หรือความร่วมมือทางสังคมใหม่ ๆ กล่าวอีกนัยหนึ่ง สิ่งเหล่านี้เป็นนวัตกรรมที่ดีต่อสังคมและส่งเสริมความสามารถของสังคมในการดำเนินการ

The theoretical, empirical and policy foundations for building social innovation in Europe (2014) ให้คำนิยาม นวัตกรรมทางสังคมว่า เป็นวิธีการใหม่ในการตอบโต้ภัยความต้องการทางสังคม ซึ่งเป็นวิธีการทางสังคมโดยความหมายและโดยผลผลิตของงาน เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมและขับเคลื่อนผลประโยชน์และช่วยเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางสังคมในการกำหนดการมีอำนาจและการเข้าถึงทรัพยากร โดยลักษณะของนวัตกรรมทางสังคมมี 5 ลักษณะ คือ มีความใหม่ (New) ตอบสนองความต้องการของสังคม (Meets a social need) มีการปฏิบัติจริง (Put into practice) ผู้รับผลประโยชน์มีส่วนร่วมและขับเคลื่อนนวัตกรรม (Engage and mobilise beneficiaries) และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคม (Transform social relations) ในเชิงอำนาจและการเข้าถึงทรัพยากร Mulgan et al. (2007) อธิบายว่า นวัตกรรมทางสังคมเน้นสามมิติที่สำคัญ คือ 1) นวัตกรรมทางสังคมเป็นการผสมผสานใหม่หรือเป็นลูกผสมขององค์ประกอบที่มีอยู่มากกว่าที่จะใหม่ในตัวเอง 2) การนำไปปฏิบัติเกี่ยวข้องกับการตัดข้ามขอบเขตขององค์กรภาคส่วนหรือการข้ามสหสาขาวิชา และ 3) นวัตกรรมทางสังคมเกิดขึ้นเบื้องหลังการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมแบบใหม่ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำให้เกิดการแพร่กระจายและฝังตัวของนวัตกรรม และเติมพลังให้เกิดพลวัตสะสม โดยที่นวัตกรรมแต่ละอย่างจะเปิดโอกาสให้มีการสร้างสรรค์นวัตกรรมอื่น ๆ ต่อไป

ประเทศไทยกำหนดนิยามนวัตกรรมทางสังคมโดย Social Innovation School (n.d.) ว่า นวัตกรรมทางสังคม คือ แนวคิดและวิธีการใหม่ ๆ ในการแก้ไขปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม ทั้งปัญหาที่มีอยู่แล้วแต่ยังแก้ไขไม่ได้ด้วยวิธีการทั่วไป และปัญหาใหม่ที่เพิ่งปรากฏขึ้น ในขณะที่ Social Innovation Foundation (n.d.) ชี้ว่า การเรียนรู้และเข้าถึงการแก้ไขปัญหาสังคมจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีกระบวนการและยุทธศาสตร์สำคัญ รวมไปถึงการมีความคิดสร้างสรรค์ในการขยายมุมมองในการทำงานที่เพิ่มมากขึ้น เพื่อพลิกแนวคิดในการทำงานที่นำไปสู่การค้นพบโอกาสและการแก้ไขปัญหามากขึ้น การตั้งโจทย์ทางสังคมจุดประกายให้เกิดแนวคิดมุมมองใหม่ที่ชักชวนให้ร่วมตระหนักคุณค่าและความสำคัญของโจทย์ทางสังคมนั้น ๆ นำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจที่จะทำประโยชน์

จนเกิดเป็นเครือข่ายความร่วมมือใหม่ที่แลกเปลี่ยนความคิด สร้างแรงบันดาลใจ จุดประกายการเปลี่ยนแปลงสังคมให้เกิดขึ้นอีกต่อไป จึงเรียกกระบวนการนี้ว่า นวัตกรรมทางสังคม

Bunthariksawasdi (2018) ระบุว่านวัตกรรมทางสังคมเป็นการพยายามตอบสนองความต้องการของสังคมด้วยสิ่งใหม่ ๆ ที่มาจากกระบวนการคิดและลงมือแก้ปัญหาเพื่อให้สังคมดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเชิงรูปธรรมหรือนามธรรม โดยอาจเป็นการแก้ปัญหาที่สังคมกำลังเผชิญหรือพัฒนาปรับปรุงสังคมให้ดียิ่งขึ้นก็ได้ นอกจากนั้น นวัตกรรมทางสังคมยังต้องเกิดขึ้นบนฐานของแรงจูงใจทางสังคม มุ่งให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว โดยส่วนที่เกี่ยวพันกับนวัตกรรมสังคม คือ “การเป็นสิ่งใหม่” (Newness) นอกจากนี้ Laosombat (2019) ชี้ว่า นวัตกรรมทางสังคมคือ สิ่งใหม่ที่สร้างขึ้นมาจากความคิดสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการ ผลิตภัณฑ์ หรือรูปแบบการพัฒนาที่เป็นที่ยอมรับเพื่อแก้ไขและตอบสนองต่อปัญหาทางสังคม นอกจากนี้ ยังต้องสามารถแพร่กระจายไปยังสังคมอื่น ๆ โดยที่นวัตกรรมทางสังคมนั้นจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 อย่าง ได้แก่ 1) มีความใหม่และตรงตามความต้องการของสังคม 2) เกิดขึ้นได้จริงและสามารถแพร่กระจายไปสู่สังคมได้ และ 3) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในสังคม ดังนั้น นวัตกรรมทางสังคมจึงมีคำนิยามที่แตกต่างจากนวัตกรรมด้านอื่น ๆ โดยในภาพรวมนวัตกรรมทางสังคมจะเน้นไปที่วิธีการใหม่ ๆ ในการนำไปสู่การแก้ไขปัญหาหรือส่งเสริมความสามารถของสังคม

สถานการณ์ใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

“กองทุนข้าวปันสุข” เป็นการดำเนินงานที่ตอบสนองความต้องการของพื้นที่อย่างชัดเจน โดยเฉพาะการถือหุ้นในวิสาหกิจชุมชนเพิ่มพลังชุมชนเสนางคณคม (โรงสีทุ่งรวงทอง) ในฐานกลุ่ม “กองทุนข้าวปันสุข” ไม่ใช่ในลักษณะปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็นแห่งแรกที่มีการลงทุนในวิสาหกิจชุมชนในรูปแบบกลุ่มต่อ 1 หุน การลงทุนเป็นการยอมรับร่วมกันในคณะกรรมการของวิสาหกิจชุมชนในฐานะของการทำงานเพื่อสังคม และเป็นมิติใหม่ในพื้นที่ที่มีการสร้างความร่วมมือระหว่างภาควิชาการ ภาครัฐ ภาคประชาชน และขบวนการองค์กรชุมชน รวมถึงวิสาหกิจชุมชนที่ร่วมเป็นพลังขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาความยากจน อีกทั้งในการดำเนินงานยังเปิดโอกาสให้เกิดการสร้างสรรค์ต่อยอดกิจกรรมอื่น

ครัวเรือนยากจนได้มีส่วนร่วมในการคิดและเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาของตนเอง โดยมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมในเชิงอำนาจและการ

เข้าถึงทรัพยากรในระดับหนึ่ง โดยผู้เข้าร่วมโครงการมีโอกาสสะท้อนปัญหาความยากจน และมีสิทธิในการเข้าถึงสวัสดิการ หรือเข้าร่วมธนาคารข้าวในฐานะสมาชิก เป็นการเปิดมุมมองของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง โดยเริ่มจากการเปลี่ยนวิธีคิดต่อการมองคนจน ซึ่งทำให้คนจนไม่สามารถหาทางออกจากปัญหาความยากจนสู่การเปิดประสบการณ์การมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาคความยากจนของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะคนจนต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้วยตัวเองและชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหาอันนำไปสู่การตระหนักถึงปัญหาร่วม นอกจากนี้ การเปลี่ยนจากธนาคารข้าวเป็นกองทุนข้าวปันสุขที่สามารถลงทุนในวิสาหกิจชุมชนได้ ทำให้ชุมชนเห็นมิติใหม่ในการสร้างผลกำไรในธนาคารข้าว ในแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่

การจัดสวัสดิการและเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชน โดยการเดิมข้าวในกองทุนข้าวปันสุขและการปันข้าวที่ทำให้มีข้าวหมูนเวียนอย่างมั่นคงและสร้างความสามัคคีในชุมชนให้แน่นแฟ้นผ่านกิจกรรมของกองทุนข้าวปันสุข จุดที่สำคัญในการสร้างการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มครัวเรือนยากจน และเปิดโอกาสให้มีการถกเถียงถึงการปรับปรุงแก้ไขหรือการสร้างสรรค์ต่อยอดเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาคนจนได้อย่างยั่งยืน การส่งเสริมให้เกิดการหนุนเสริมในหลายรูปแบบ การเปลี่ยนมุมมองต่อคนจนก่อนเข้าไปทำงานร่วมกันถือเป็นก้าวที่สำคัญสำหรับทุกองค์กรที่เข้าไปทำงานแก้ไขปัญหาความยากจน ซึ่งต้องมองให้เห็นศักยภาพแล้วจึงประเมินแนวทางแก้ไขปัญหา และชี้ชวนให้แก้ปัญหาด้วยตัวเองสำหรับในกลุ่มที่ยากลำบาก หลายคนมีศักดิ์ศรี มีความเป็นนักสู้ และมีความต้องการตัวตนในสังคมเฉกเช่นกับคนอื่น โดยเข้าร่วมกิจกรรมการปลูกผักแปลงรวมปลอดสารพิษ ดังนั้น กองทุนข้าวปันสุขเป็นการต่อยอดความช่วยเหลือครัวเรือนยากจนผ่านกลไกโครงข่ายความปลอดภัย หรือโครงข่ายความคุ้มครองทางสังคมโดยใช้ข้าวสู่การดำเนินการรื้อฟื้นให้เกิดกองทุนข้าวปันสุข

ในปี พ.ศ. 2566 มีการขยายพื้นที่การทำงานจากหมู่บ้านสู่ตำบล และการพัฒนาเงื่อนไขครัวเรือนที่ได้รับการจัดสรรข้าวจากกองทุนข้าวปันสุข เพื่อสร้างความเป็นธรรมจึงมีการแบ่งปันข้าวอย่างเท่าเทียมกัน โดยมีครัวเรือนที่ได้รับประโยชน์จำนวน 32 ครัวเรือน ได้รับการแบ่งปันข้าวคนละ 4 ถัง ถังละ 2 กิโลกรัม และมอบให้กับครัวเรือนประบางครัวเรือนละ 2 ถัง จำนวน 4 ครัวเรือน นอกจากนี้คณะกรรมการร่วมพิจารณาขอข้าวที่เหลืออีก 4 ถัง ให้ครัวเรือนยากจนที่มีสมาชิกจำนวนมากต่อไป การส่งมอบข้าวจะมีการพิจารณารายชื่อครัวเรือนที่จะได้รับข้าวในทุก ๆ ปี ก่อนปันผลโดยมีการดำเนินงานขยายการเป็นหุ้นส่วนวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้สภาองค์กรชุมชนตำบลเสนางคณคมเป็นผู้ดูแลช่วยเหลือครัวเรือนยากจนที่เป็นกลุ่มเปราะบางโดยเฉพาะ โดยให้หน่วยงานเป็นผู้พิจารณาตามความจำเป็นและทรัพยากรที่สามารถจัดสรรได้

ผลกระทบและความยั่งยืน ของการเปลี่ยนแปลง

ชุมชนบ้านหนองทับม้า หมู่ 11 มีเป้าหมายคือ การพัฒนาคน พัฒนาอาชีพ ให้คนอยู่รอดและพัฒนาไปข้างหน้า ไม่ต้องให้คนจนรอรับแต่เพียงอย่างเดียว ผู้นำชุมชนยังเห็นว่ากองทุนข้าวปันสุขและการถือหุ้นในวิสาหกิจชุมชนเพิ่มพลังชุมชนเสนาางคณิศม (โรงสีทุ่งรวงทอง) เป็นผลดีต่อชุมชนเพราะเงินส่วนนี้จะขยายผลเพื่อให้ได้รับประโยชน์ทุกครัวเรือน ทำให้วิสาหกิจชุมชนเพิ่มพลังชุมชนเสนาางคณิศม (โรงสีทุ่งรวงทอง) ได้ขับเคลื่อนสู่การเป็นกิจการเพื่อสังคม การดำเนินกิจกรรมกองทุนข้าวปันสุขได้กลายเป็นต้นแบบกิจกรรมให้กับขบวนองค์กรชุมชนตำบลปากอ อำเภอนามน ได้นำแนวคิดกองทุนข้าวปันสุขไปใช้ในพื้นที่ตำบลปากอ ทำให้นางสาวเดิมในพื้นที่ที่มีการบริจาคจากหมู่บ้านต่าง ๆ มีข้าวถึง 12 ตัน โดยใช้ชื่อว่า “บุญกุ่มข้าวใหญ่” โดยมีหน่วยงานภาครัฐ ขบวนองค์กรชุมชนและชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ ยังเป็นต้นแบบขยายผลไปสู่การดำเนินงาน “กองทุนข้าวปันสุขตำบลเสนาางคณิศม” ในการช่วยเหลือสวัสดิการข้าวสำหรับครัวเรือนยากจนในระดับตำบล

การสร้าง ความยั่งยืนที่มีหน่วยงานที่ร่วมบูรณาการโดยมีกลไกคณะกรรมการกองทุนข้าวปันสุข ภาคีคณะทำงาน และการสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาอาชีพเพิ่มเติมจากเทศบาลเสนาางคณิศม การสนับสนุนในระดับอำเภอจากนายอำเภอ พร้อม

กับการเห็นความสำคัญของการใช้พื้นที่ว่างเปล่าเพื่อชุมชนของเจ้าของพื้นที่โรงเรียนอนุบาลเสนาางคณิศม โดยมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพิ่มพลังชุมชนเสนาางคณิศม (โรงสีทุ่งรวงทอง) เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญที่ช่วยให้การเป็นหุ้นส่วนเกิดความยั่งยืน โดยเฉพาะการยกระดับแนวคิดการแบ่งปันข้าวอย่างเป็นธรรมในครัวเรือนที่มีสมาชิกจำนวนมาก ควรได้รับข้าวในปริมาณมาก โดยส่งเสริมแนวคิดด้านความเป็นธรรมให้กับกลุ่มคณะกรรมการกองทุนข้าวปันสุข ซึ่งได้รับการยอมรับร่วมกัน นอกจากนี้ มีการหารือการทำงานร่วมกับเทศบาลในการสนับสนุนงบประมาณหรือการเติมข้าวเฉพาะกิจ และการส่งเสริมจากขบวนองค์กรชุมชน โดยคณะกรรมการได้มีมติเห็นร่วมกันว่า การปันผลในแต่ละปี จะมีเพิ่มหุ้นอย่างน้อยปีละ 1,000 บาท จากเงินปันผล ซึ่งเป็นนวัตกรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นจากชุมชน และเป็นแนวปฏิบัติที่ดีที่กองทุนสามารถดำเนินงานอย่างต่อเนื่องด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาโครงการจากภายนอกและนำไปสู่ความยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.), สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) สัญญาทุนเลขที่ A11F660118

References

- Amnat Charoen Province. (2021). Amnat Charoen Province development plan. 2018–2022. (Revised edition 2022). Retrieved June 21, 2021, from: <http://www.amnatcharoen.go.th/index.php/2017-10-02-06-58-21/plan2561-2565>. (in Thai).
- Arumwiroj, N. (2014). *Decentralization in the form of self-governing province: A study on "The Amnat Charoen statute B.E. 2555*. (Master's thesis). National Institute of Development Administration, Graduate school of Law. (in Thai).
- Buntharikasawadi, T. (2018). Social innovation: Characteristics, processes, and forms in various fields. Retrieved July 15, 2021, from: https://www.youthinnovation.org/wp-content/uploads/2018/02/social_innovation.pdf. (in Thai).
- Community Organizations Development Institute. (2009). Program on community welfare operation manual. Retrieved January 6, 2024, from: <https://web.codi.or.th/wp-content/uploads/2019/08/คู่มือสวัสดิการชุมชน-2553.pdf>. (in Thai).
- Community Organizations Development Institute. (2020). Community welfare fund management manual. Retrieved January 6, 2024, from: <https://web.codi.or.th/wp-content/uploads/2020/12/pdf>. (in Thai).
- Department of Health Service Support. (2024). 3 doctors system. Retrieved January 24, 2024, from: <https://3doctor.hss.moph.go.th/main/>. (in Thai).
- Ganjanapan, A., Rakyutidharm, A., & Hengsuwan, P. (2022). Knowledge space and local power in area research and development. Chiang Mai: Chiang Mai University. (in Thai).

- Laosombat, T. (2019). Innovation for society (social innovation). Retrieved July 15, 2021, from: <https://social.nia.or.th/2019/article/0001/>. (in Thai).
- Manarath, P., & Tupmogkol, P. (2023). Cement pond rice cultivation for food security in Ta Muang sub-district, Ubon Ratchathani province. *Area Based Development Research Journal*, 15(3), 212–224. (in Thai).
- Ministry of Social Development and Human Security. (2016). *Interesting vocabulary about social development work*. Bangkok: Academic Division, Office of the Permanent Secretary Ministry of Social Development and Human Security. (in Thai).
- Mulgan, G., Tucker, S., Ali, R., & Sanders, B. (2007). Social innovation: What is it, why it matters, and how It can be accelerated. Retrieved July 15, 2021, from: <http://www.youngfoundation.org/publications/reports/social-innovation-what-it-why-it-matters-how-it-can-be-accelerated-march-2007>.
- Murrey, R., Caulier-Grice, J., & Mulgan, G. (2010). The open book of social innovation. Retrieved July 15, 2021, from: <https://youngfoundation.org/wp-content/uploads/2012/10/The-Open-Book-of-Social-Innovation.pdf>.
- National Electronics and Computer Technology Center. (2020). *TPMAP. In The framework of research to solve poverty problems in a comprehensive and precise manner project meeting, 18 February 2020, Sukosol Hotel*. Bangkok. (in Thai).
- National Electronics and Computer Technology Center–The National Science and Technology Development Agency. (2018). Thai People Map and Analytics Platform [TPMAP]. Retrieved December 15, 2022, from: <https://www.tpmmap.in.th/>. (in Thai).
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2020). *Report on analysis of the poverty and inequality situation in Thailand in 2019*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council. (in Thai).
- Phetmak, P. (2004). *Community welfare to solve poverty in a sustainable way*. Bangkok: Community Organization Development Institute (Public Organization). (in Thai).
- Program Management Unit on Area Based Development. (2023). Practical poverty provincial connext: PPPconnext. Retrieved April 15, 2023, from: <https://www.ppaos.com/>. (in Thai).
- Saenglimsuwan, K. (2012). Social innovation: More value than you can imagine. *Executive Journal*, 32(3), 12–15. (in Thai).
- Senangkhanikhom Subdistrict Municipality. (n.d.). History of Senangkhanikhom sub-district municipality. Retrieved January 6, 2024, from: <https://senangcity.go.th/public/list/data/index/menu/1142>. (in Thai).
- Social Innovation School. (n.d.). About SI school. Retrieved July 15, 2021, from: <https://socialinnovation.school/about>. (in Thai).
- Social Innovation Foundation. (n.d.). Social problems. Retrieved July 15, 2021, from: <https://www.sif.or.th/aboutus/>. (in Thai).
- The theoretical, empirical and policy foundations for building social innovation in Europe. (2014). *Social innovation theory and research: a guide for researchers*. Brussels: European Commission, DG Research.
- The Working Group Supports the Movement of the People's Constitution of Amnat Charoen People towards Dhammakaset City. (2013). *Driving the people's constitution of Amnat Charoen to Dhammakaset city*. Nonthaburi: Office of the National Health Commission. (in Thai).
- The World Bank. (2023). Overview. Retrieved January 1, 2024, from: <https://www.worldbank.org/th/country/thailand/overview>. (in Thai).